

Zuidbreed

Kansen voor kwaliteiten in de openbare ruimte van Rotterdam Zuid

Met het slaan van de Erasmusbrug en de ontwikkeling van de Kop van Zuid is Rotterdam Zuid wakker gekust. Dit omvangrijke deel van Rotterdam 'aan de andere kant van de Maas' maakt zich op om Rotterdam verder te ontwikkelen als aantrekkelijke woon- en werkstad aan de Maas. De renovatie van het Zuiderpark die eerder in groen is besproken, maakt hier deel van uit. Rotterdam wil echter niet alleen aandacht geven aan de paradepaardjes. Ook de gewone straten, singels en pleinen van de stad moeten er goed bij liggen. Omdat de zorg voor de openbare ruimte verdeeld is over verschillende deelgemeenten en over verschillende gemeentelijke diensten, moet er een vorm van regie zijn om sturing te geven aan de inrichting en het beheer van de openbare ruimte.

Als eerste stap in dit proces heeft de Dienst Stedenbouw en Volkshuisvesting in 2004 een aantal landschapsarchitecten opdracht gegeven om kaders te ontwerpen voor de regie over de openbare ruimte van Rotterdam Zuid. Dit project werd door mij als externe landschapsarchitect begeleid.

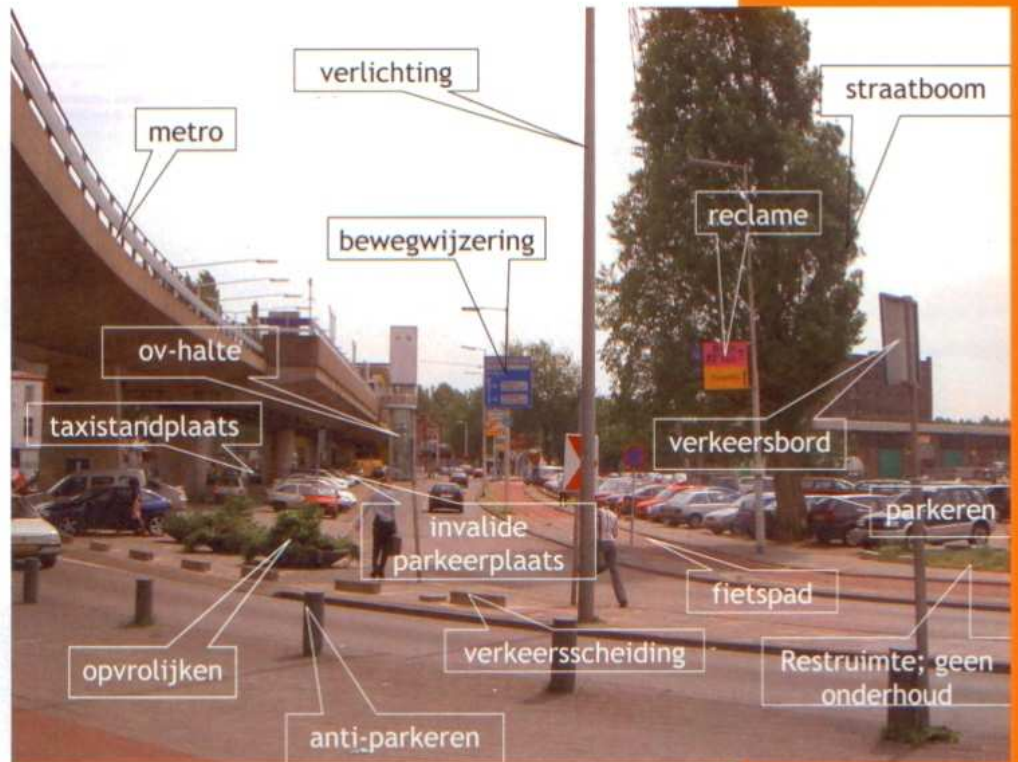

AMBITIES VOOR DE OPENBARE RUIMTE

Levendige pleinen, lommerrijke lanen, karaktervolle kades en schone en veilige straten maken dat bewoners trots zijn op hun stad. Mensen willen niets liever dan er blijven wonen, anderen willen zich vestigen in die stad. Gemeenten streven ernaar (en leggen dat ook in plannen vast) om de kwaliteit van de openbare ruimte te verbeteren. Het realiseren van die ambitie blijkt echter een lastiger verhaal. Met het inrichten en beheren van de openbare ruimte zijn vele interne en externe partijen en belangen gemoeid en er komt veel geld bij kijken. En steeds opnieuw doen zich nieuwe deelvraagstukken voor die om een oplossing vragen; denk bijvoorbeeld aan meer parkeerruimte, meer ruimte voor water, meer ruimte voor ondergrondse infrastructuur of het invoeren van ondergrondse afvalverzameling.

In Rotterdam zijn de belangrijkste richtlijnen meestal op hoofdlijnen wel vastgelegd. Zo is er een RPR (regionaal plan Rotterdam), een kwaliteitskaart openbare ruimte, een koepelnota welstand, er zijn verkeersstructuurplannen en er is veel onderzocht en vastgelegd in het Atelier-Zuidrapport 'Netwerken en knooppunten op Zuid'. En ook op detailniveau is veel vastgelegd in normen en standaardisaties voor inrichting en beheer van de openbare ruimte, terwijl ook bewoners op dit niveau hun inbreng hebben.

Maar wanneer een straat of plein moet worden heringericht, zijn de hoofdlijnen te globaal om richting te kunnen geven en leiden de normen en standaardisaties niet automatisch tot een karakteristiek ontwerp en samenhang in groter verband. Het gevolg is dat budgetten en aandacht worden versnipperd. Er wordt niet het maximale gehaald uit de inspanning die continu wordt geleverd voor de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Er worden aardige plekken gemaakt in de stad, maar er wordt niet gebouwd aan een karakteristieke en samenhangende openbare ruimte. En dat terwijl op Zuid zoveel kansen liggen. De ligging aan de rivier, het onderliggende landschap en de rijkdom

aan karakteristieke stedenbouwkundige structuren bieden vele aanknopingspunten voor een rijk geschakeerde openbare ruimte met allure. De opgave was dan ook om een verbinding te vormen tussen het beleid op hoofdlijnen en de aansturing op detailniveau. Om dit te realiseren is 'Zuidbreed' opgezet als middel om regie te kunnen voeren over het complexe proces.

REGIEKAART EN KANSENKAARTEN

Om te komen tot uitvoering van de ambities is enige vorming van sturing, van regie nodig. Ontwerpers en beheerders moeten worden voorzien van streefbeelden bij het maken van keuzes voor de inrichting van de openbare ruimte.

De basis voor 'Regie op Zuid' wordt gevormd door de regiekaart. Deze kaart brengt de karakteristieke eigenschappen van de openbare ruimte van Zuid in beeld in gebieden, lijnen en plekken. Zowel grote structuren zijn in kaart gebracht zoals het stelsel van lanen en singels alsook meer verborgen maar daarom niet minder belangrijke structuren, zoals het stelsel van oude dijken en linten, dat nog herkenbaar is op Zuid.

Landschappelijke ondergrond (Palmboom, 1987) en stedenbouwkundige structuren (Witteveen, 1926) als basisinformatie.

De openbare ruimte: optebom van sectorale ingrepen en spaarzaam beheer

Regiekaart buitenruimte Rotterdam Zuid.

De legenda van de kaart vormt een overzicht van de belangrijkste bouwstenen van de structuur en de kwaliteit van de openbare ruimte op Zuid. Het doel is voor elke legenda-eenheid het na te streven wensbeeld te omschrijven en vast te leggen in profielen, materialen en sfeerbeelden.

De kaart is opgebouwd uit lagen, die zowel als kaarten als digitaal afzonderlijk kunnen worden geraadpleegd. Een van de lagen is bijvoorbeeld de opbouw in deelgebieden. Rotterdam Zuid is opgebouwd uit zes typen stedelijke gebieden, die zich onderscheiden door een geheel eigen karakteristiek. De Kop van Zuid die zich als Centrumgebied ontwikkelt, maakt dat de rivier door het centrum loopt in plaats van erlangs. Direct daaraan grenzend bevinden zich de vroeg 20e eeuwse stadswijken in hoge dichtheid. De tuindorpen onderscheiden zich door een dorps architectuur en openbare ruimte. De naoorlogse tuinsteden kenmerken zich door een open verkaveling met hoogbouw in het groen, terwijl de wijken na 1970 worden gekenmerkt door kleinschaligheid en laagbouw. Een aparte categorie vormen de haven- en bedrijventerreinen.

De karakteristieke deelgebieden op Zuid.

ontwikkelen kwaliteiten van de openbare ruimte worden vastgelegd. Of over de wens om de typerende hiërarchie in straatprofielen te handhaven en de samenhang van de boomstructuur met de stedenbouwkundige

structuur tot detailuitspraken over de wens enkele voor het tuindorp karakteristieke inrichtingselementen (van lichtmast tot gebakken straatsteen) te behouden en niet rigoures over te gaan tot het toepassen van standaardmaterialen. Een voorbeeld van lijnen op de regiekaart zijn de

- Voorbeeld streefbeeld tuindorpen
- als ensemble van architectuur en openbare ruimte respecteren;
 - karakteristiek straatmeubilair behouden;
 - hagen als scheiding openbaar - privé;
 - straatbomen met specifiek sortiment.

singels. Ook de aanwezige en na te streven karakteristieken van de singels zullen in woord en beeld worden vastgelegd. Voor de stadswijken is hier door bureau Quadrat al een aanzet gemaakt: In de vorm van kansenkaarten kunnen specifieke

Water en groen op Zuid.

Een belangrijk streefbeeld voor de singels kan zijn het groene karakter te versterken door parkeren zoveel mogelijk te weren langs de singels en te streven naar parkpaden door het groen in plaats van trottoirs langs de rijweg.

thema's van de openbare ruimte nader worden uitgewerkt en verkend op ontwikkelingsmogelijkheden. Voorbeelden van dergelijke thematische uitwerkingen zijn kanskaarten voor uitbreiding van oppervlaktewater, recreatieve netwerken, over woonmilieu's en de betekenis van plekken als domein voor bewoners van een wijk en van de stad. Door middel van een kanskaart wordt een integrale benadering van een thema nagestreefd in plaats van een puur sectorale. De kansen die een thema biedt om de kwaliteit van de openbare ruimte als geheel te verbeteren worden in kaart gebracht.

REGIE IN DE PRAKTIJK

Er wordt op vele momenten door veel mensen gesleuteld aan de openbare ruimte. De ontwerper die een plan moet maken voor de herinrichting van een straat of plein, de beheerder die bomen moet vervangen langs een laan. De regiekaart en de kanskaarten geven informatie over de situering van het plangebied in het groter geheel. Van welke grotere structuur maakt de buurt of de straat waar ik aan werk deel uit? Welk beeld wordt nagestreefd voor dit onderdeel? Waar moet ik mijn plannen op afstemmen? Regie op Zuid tracht antwoord te geven op deze vragen door het aanbieden van kaders in de vorm van kaarten met de bijbehorende omschrijvingen van kwaliteiten, streefbeeld en kansen. Door de kaders op te stellen in overleg tussen de verschillende ontwerpende en beherende partijen draagt Regie op Zuid als gemeenschappelijk integratiekader ook bij aan het verbeteren van de onderlinge afstemming. Het zal echter nooit het overleg kunnen vervangen. Inrichten van de openbare ruimte blijft mensenwerk en maatwerk. Een gemeenschappelijk kader biedt echter een goede basis voor goede communicatie en samenwerking.

VERVOLG

Met het opstellen van de kwaliteitskaart en enkele kanskaarten is een begin gemaakt met Zuidbreed. Voor het invullen van de wensbeelden is de inbreng van de verschillende deelgemeenten en partijen noodzakelijk. Een integratiekader werkt alleen als het ook door de verschillende partijen wordt gedragen. Als vervolg op deze voorzet zal moeten worden gewerkt aan het invullen van de streefbeeld voor de legenda-eenheden van de kwaliteitskaart. En er zullen keuzes moeten worden gemaakt voor het uitwerken van kanskaarten voor de thema's die de hoogste prioriteit verdienen. Als eerste vervolgactie is een uitwerking gemaakt voor de lange lijnen op Zuid. De regiekaart en kanskaarten van Zuidbreed geven sturing aan het continue herinrichtingsproces van de openbare ruimte. De beschikbare mensen en middelen worden efficiënter ingezet. Met als uiteindelijk resultaat: meer kwaliteit en samenhang met dezelfde middelen.

